

Instructiestation

Mannelijk genitaal

Algemene gegevens

<i>ICPC-code(s)</i>	: Q00722, Q0077
<i>Duur station</i>	: 20 minuten
<i>Auteur</i>	: J. Maaijen J.Maaijen@umcutrecht.nl
<i>Herkomst</i>	: Divisie Julius voor Gezondheidswetenschappen en Eerstelijns Geneeskunde
<i>Datum laatste correctie</i>	: Januari 2005

Dit station kwam tot stand op basis van literatuurstudie/praktijkervaring/consensusdiscussie binnen de werkgroep Vaardigheden van de Huisartsopleiding Utrecht.

Literatuur

- Rectaal toucher, vaardighedenstation Nijmeegse Universitair Huisartsen Instituut, nr 18 profielbak COB van het Samenwerkingsverband-IOH.
- Van der Meer, J, Van 't Laar, A. Anamnese en Lichamelijk onderzoek. Elsevier Gezondheidszorg, Maarssen. 2e Druk 2001.
- Krebber, Th.F.W.A, Havas, J. Jet onderzoek van de buik. Lege artis. Vaardigheden in de geneeskunde. Wetenschappelijke uitgeverij Bunge, Utrecht. 1994.

Benodigdheden

Observator	:	hab
Simulatiepatiënt	:	man
Materialen	:	<ul style="list-style-type: none">- verrijdbare statief lamp- onderzoekbank + opstapbankje- handschoenen- glijmiddel- tissues- penlight (met fel licht)- wattenstokjes

Informatie voor de aios

Doel

In dit station wordt getoetst of u in staat bent om een correct andrologisch onderzoek (uitwendige genitalia, regio inguinalis en rectaal toucher) uit te voeren.

Opdracht aan de kandidaat

Vraag de patiënt zijn broek en onderbroek uit te doen. Leg uit wat je gaat doen. Laat hem de juiste positie voor onderzoek innemen. Zeg tijdens het onderzoek steeds hardop wat je doet en waarom. Maak duidelijk onderscheid wanneer je je tot de "patiënt" richt (bejegening) en wanneer tot de observator (hardop denken). Noem ook mogelijke pathologische bevindingen waarnaar je zoekt.

Informatie voor de observator

In dit station wordt getoetst of de kandidaat in staat is om de patiënt op de juiste wijze te bejegenen. Een goede bejegening maakt een degelijk onderzoek mogelijk.

Instructie aan de (simulatie)patiënt

Let op hoe u als patiënt tegemoet wordt getreden. Geef bij uitwendig onderzoek aan wanneer u het "balgevoel" ervaart (als ernaar gevraagd wordt). Zeg bij inwendig onderzoek wanneer u aandrang voelt tot plassen. Geef ook duidelijk aan als de onderzoeker pijn veroorzaakt, bijvoorbeeld door de inwendige vinger te snel of te langzaam te draaien.

Scoringslijst

Toetsdatum :

Aios/groep :

Observator :

	niet gedaan	fout gedaan	goed gedaan
Uitwendig onderzoek			
<i>De aios</i>			
1			
Zegt dat de patiënt zijn onderkleding uit moet doen, na uitleg over het onderzoek uitgaande van ervaring en begrip voor de patiënt.	☐	☐	☐
Laat de patiënt staan (of liggen) met goede belichting.	☐	☐	☐
2			
Inspecteert de uitwendige genitalia (handschoenen aan!).	☐	☐	☐
Laat eventueel patiënt zelf het preputium terugtrekken.	☐	☐	☐
Let onder andere op:			
- phimosis (de voorhuid zit te strak om de glans penis)	☐	☐	☐
- ontsteking glans (balanitis)	☐	☐	☐
- ulcus (lues)	☐	☐	☐
- uitvloed meatus (ecoulement) ¹⁾	☐	☐	☐
- onregelmatigheden sulcus coronae (condylomata acuminata)	☐	☐	☐
- huid- of haarafwijkingen van de schacht van de penis en het scrotum (vb ziekte van Behcet, schaamluis)	☐	☐	☐
- asymmetrie testis (linker testis hangt meestal lager).	☐	☐	☐
3			
Palpeert de inhoud van het scrotum:			
Neemt de rechter testikel tussen de vingers en onderzoekt, zonder noemenswaardige druk uit te oefenen, de gehele oppervlakte van de testikel af.	☐	☐	☐
Oefent hierna even lichte druk uit, en vraagt of dit abnormaal pijnlijk is (balgevoel).	☐	☐	☐
Palpeert op dezelfde wijze de epididymis en funiculus spermaticus.	☐	☐	☐
Herhaalt dezelfde procedure aan de linker kant.			
Vormt zich een oordeel over:			
- grootte, consistentie en oppervlak van beide testikels	☐	☐	☐
- grootte, consistentie en oppervlak van beide epididymi	☐	☐	☐
- dikte, consistentie en oppervlak van beide funiculi	☐	☐	☐
- drukpijnlijkheid	☐	☐	☐

	niet gedaan	fout gedaan	goed gedaan
4 Palpeert de regio inguinalis en trigonum femorale:			
Laat de patiënt liggen.	☐	☐	☐
Tast met de vingertoppen systematisch beide liezen af.	☐	☐	☐
Let hierbij op:			
- al dan niet wegdrukbaar e/o drukpijnlijke zwellingen	☐	☐	☐
- pulserende zwellingen, uitgaande van beide a. femorales	☐	☐	☐
- 'thrills'	☐	☐	☐
- links-rechtsverschillen.	☐	☐	☐
5 Palpeert beide canales inguinales (fig 3):			
Plaatst de wijsvinger van de rechterhand op het meest caudale gedeelte van de rechter scrotaalhelft.	☐	☐	☐
Duwt, met medeneming van de scrotaal huid, de vinger opwaarts tot in het meest craniale gedeelte van het scrotum.	☐	☐	☐
Zoekt de anulus inguinalis superficialis, en brengt de palperende vinger via deze bindweefselring zo ver mogelijk in de canalis inguinalis.	☐	☐	☐
Laat de patiënt op zijn hand persen (proef van Valsalva); indien hierbij darminhoud via het inguinale kanaal tegen de palperende vinger aan wordt gedrukt, duidt dit op een hernia inguinalis.	☐	☐	☐
Herhaalt de procedure aan de contralaterale zijde.	☐	☐	☐
Rectaal toucher:			
<i>De aios</i>			
6 Vertelt de patiënt wat hij kan verwachten:			
- dat hij/zij met een vinger via de anus de darmen gaat onderzoeken	☐	☐	☐
- dat dat het gevoel geeft alsof hij ontlasting krijgt	☐	☐	☐
- dat hij op de vraag van de arts iets moet persen	☐	☐	☐
- dat als de vinger de prostaat bevoelt dat iets gevoelig kan zijn	☐	☐	☐
- dat hij, als de vinger de prostaat voelt, hij het idee heeft te moeten plassen.	☐	☐	☐
Instrueert de patiënt over welke houding deze moet aannemen Knie-elleboog houding op de onderzoeksbank of zijligging met opgetrokken benen of voorover gebogen staande met de handen rustend op de onderzoeksbank of op de rug liggend.	☐	☐	☐
Zorgt voor goed licht.	☐	☐	☐

	niet gedaan	fout gedaan	goed gedaan
7			
Inspecteert de anale regio en spreidt de billen met de twee duimen of of met duim en wijsvinger (alternatief: laat patiënt zelf de billen spreiden) en beschrijft:			
De peri-anale huid en let op:			
- roodheid	☐	☐	☐
- induraties	☐	☐	☐
- zwellingen	☐	☐	☐
- wondjes	☐	☐	☐
- fisteling	☐	☐	☐
- eczemateuze afwijkingen.	☐	☐	☐
De anus en let op:			
- zwellingen	☐	☐	☐
- bloed aan de anus, faecesresten	☐	☐	☐
- skin-tags (=huidplooiën = resten oude aambeien)	☐	☐	☐
- haemorrhoiden	☐	☐	☐
- fisteling, fissuren	☐	☐	☐
- oxyuren	☐	☐	☐
- prolaberende structuren bij persen.	☐	☐	☐
8			
Trekt handschoenen aan.	☐	☐	☐
Doet glijmiddel aan de toucherende vinger.	☐	☐	☐
Spreidt met duim en wijsvinger van de andere hand de billen.	☐	☐	☐
Legt de vinger op de anus	☐	☐	☐
Vraagt de patiënt wat te persen of tegen de vinger aan te drukken.	☐	☐	☐
Zegt met de vinger naar binnen te gaan (wacht tot sfincter ontspant).	☐	☐	☐
Passeert met de vinger de uitwendige en inwendige sfincter.	☐	☐	☐
Beschrijft de spierspanning van de sfincter (slap, normaal, verhoogd).	☐	☐	☐
Zegt te letten op zwellingen, die uitgaan van slijmvlies of rectumwand.	☐	☐	☐
Glijdt langzaam verder naar binnen.	☐	☐	☐
Vraagt aan de patiënt of dit pijnlijk is.	☐	☐	☐
Beschrijft de ampulla recti en let op:			
- leeg of gevuld	☐	☐	☐
- consistentie van de faeces.	☐	☐	☐
Gaat eerst naar de prostaat.	☐	☐	☐
Zegt tegen de patiënt wanneer de vinger de prostaat voelt.	☐	☐	☐

	niet gedaan	fout gedaan	goed gedaan
Beschrijft van de prostaat het volgende:			
- grootte: normaal, licht vergroot, sterk vergroot	☐	☐	☐
- consistentie: zacht elastisch, elastisch, vast of hard, onregelmatig	☐	☐	☐
- oppervlak: glad, hobbelig	☐	☐	☐
- vergelijk re. en li. Kwab, isthmus. Rostrale begrenzing, rafe	☐	☐	☐
- eventueel vastzitten aan de benige omgeving	☐	☐	☐
- eventuele tumoren: glad, hobbelig, consistent.	☐	☐	☐
Informeert naar lokale drukpijnlijkheid (=prostatitis).	☐	☐	☐
Zegt tegen de patiënt het laatste deel van de darm na te tasten.	☐	☐	☐
Draait met de toucherende vinger voorzichtig in twee richtingen in een schroefbeweging zodat in totaal 360 grd van het rectum nagevoeld wordt met de volaire zijde van de toucherende vinger.	☐	☐	☐
Beschrijft de rectumwand:			
- oppervlakte: glad, hobbelig, kraters	☐	☐	☐
- tumoren: glad.	☐	☐	☐
Gaat voorzichtig uit het rectum met de toucherende vinger en inspecteert de handschoen:			
- aanwezigheid van faeces	☐	☐	☐
- kleur faeces	☐	☐	☐
- consistentie	☐	☐	☐
- bloed/ slijm bijmenging.	☐	☐	☐
9 Geeft de patiënt na afloop gelegenheid de anus te reinigen (indien nodig) met een tissue o.i.d.	☐	☐	☐
Zegt de patiënt dat hij zich weer kan aankleden en zegt iets over het resultaat.	☐	☐	☐
	slecht	matig	goed
Algemene indruk	☐	☐	☐

Opmerkingen observator:

Toelichting:

1) Spreiden meatus:

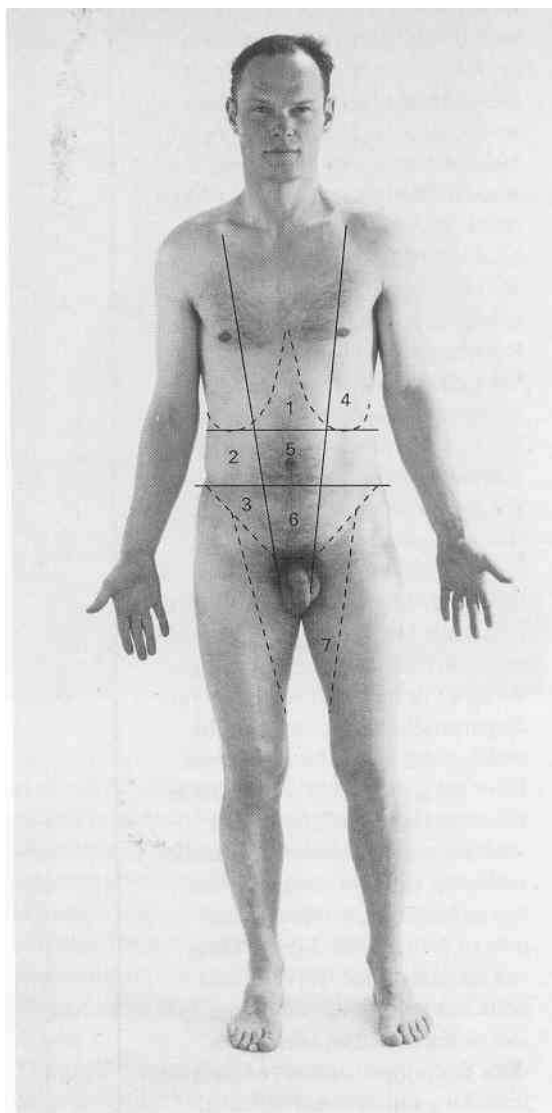
Om in de opening van de ureter te kunnen kijken of er sprake is van een écoulement kan de meatus open gespreid worden. De arts neemt de top van de glans penis tussen duim en wijsvinger (duim onder en wijsvinger boven) en knijpt deze zachtjes in. De meatus spreidt zich.

De aanwezigheid van écoulement is niet altijd direct te zien. Door de ureter vanaf de basis van de penis, aan de volaire zijde, naar glans leeg te strijken kan écoulement zichtbaar worden.

De arts kan ook de patiënt vragen om deze handelingen uit te voeren.

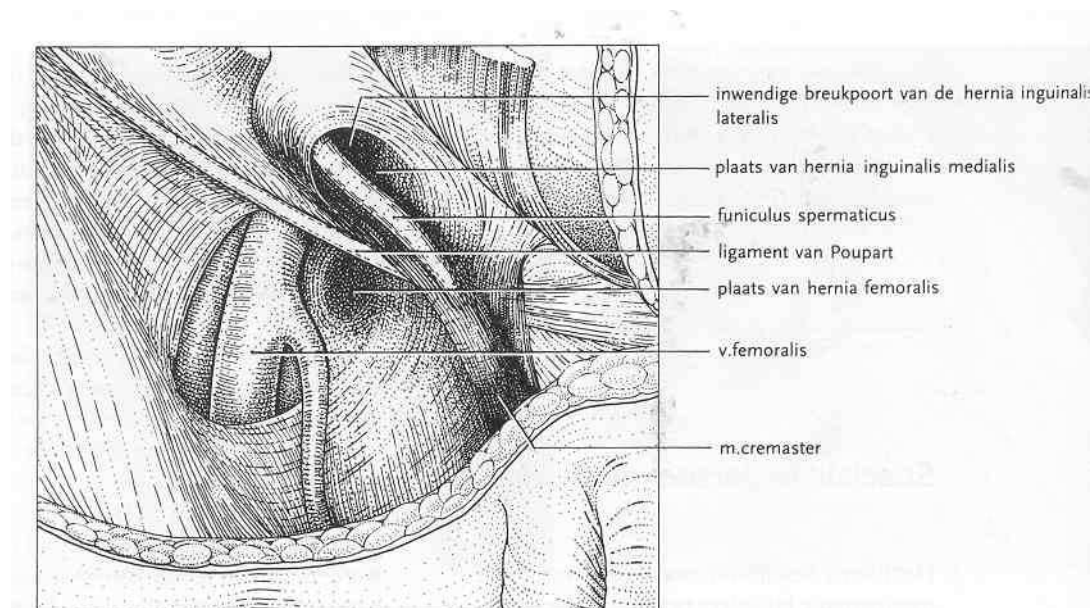
Fig. 1: Indeling regio

Regiones abdominales, ventraal aanzicht

- 1 regio epigastrica
- 2 regio lateralis (dextra)
- 3 regio inguinalis (dextra)
- 4 regio hypochondriaca (sinistra)
- 5 regio umbilicalis
- 6 regio pubica
- 7 trigonum femorale (sinistra)

Fig. 2: Anatomie lieskanaal

Het aantonen van een buikwandbreuk:

Een buikwandbreuk (hernia) is een uitpuiling van de buikinhoud door een zwakke plek in de buikwand. De breukinhoud is meestal een luis van de dunne darm of een stuk van het omentum. Deze inhoud is altijd omgeven door peritoneum parietale: de breukzak.

Hernia inguinalis lateralis:

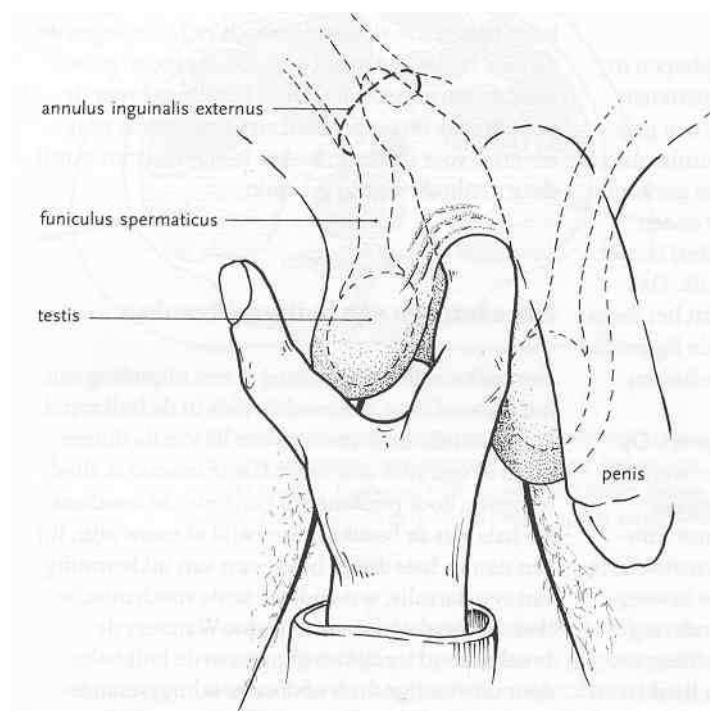
Een gevulde breukzak is zichtbaar als een schuin naar beneden en mediaal lopende worstvormige zwelling, die eventueel ook het scrotum vult.

De uitwendige breukpoort kan bij de man het beste onderzocht worden door met de vinger de scrotumhuid in te stulpen en langs de funiculus spermaticus de vingertop omhoog te brengen. Met de vingertop ter plaatse laat men de patiënt weer persen. De breuk drukt tegen de palperende vinger.

Hernia inguinalis medialis:

Deze breuk ontstaat door een zwakke plek in de buikwand juist boven de uitwendige ring van het lieskanaal. De breuk is bolvormig en daalt in de regel niet af in het scrotum. Dichtdrukken van het lieskanaal verhindert niet het naar buitenkomen van de breuk bij persen.

Fig 3: Palpatie van de uitwendige inguinale breukpoort:

Transilluminatie:

Een abnormale weerstand in het scrotum kan berusten op een hydrokèle, spermatokèle, varicokèle of een hernia. Bij een hydrokèle kan transilluminatie van het scrotum nuttig zijn. Hiertoe wordt in het donker een krachtige lichtbundel achter het scrotum geplaatst. Bij een hydrokèle zal de zwelling licht doorlaten. Welke andere mogelijkheden zijn er om tussen de verschillende weerstanden te differentiëren?

Het rectaal toucher bij een kind:

Een rectaal toucher wordt alleen op indicatie verricht. Bij zuigelingen en peuters wordt getoucheerd met de pink. Bij oudere kinderen met de wijsvinger. Zorg voor een goed glijmiddel zoals vaseline of babyolie. De belangrijkste indicatie voor een toucher bij een kind is obstipatie, waarbij gelet wordt op de vulling van de ampulla recti. Ook kan het rectaal toucher dienen om de sfinctertonus te beoordelen.